

וד' שמע (תהלים לד י"ח) מוסב על צדיקים (קס ט"ז) הקורם. ופבואר בהלכה (י' לא): וכן דרך לשון הקדש לחסר לפעמים אות אחת בראש התיבה מאשר כי האות הזאת בא בסוף התיבה שלפניה. כמו השמרו לכם עלות בהר חסר מ"ם במקום מעלות

הלכה ברורה

גימל מן הסמוך לו והוא מוכח הפנימי הסמוך למנורה ולפני לפניו: אש תמיד. אש שאמתי לך בה תמיד והוא של מנורה שנאמר בה להעלות נר תמיד: (וזהו כי מלת תמיד המורה על הזמן בא לעולם בסוף והיה דרוש להיות אש תוקד על הסוכה תמיד ולא אש תמיד תוקד על המזבח ומדמיון מלת תמיד אל אש למען אשר יתפרש אש תמיד כמו עולת תמיד קטורת תמיד מנחת תמיד. שם מלת תמיד הוא תאר אל אש. אש שהוא תמיד ר"ל אש מנורה דכתיב יערך את הנרות לפני ד' תמיד תוקד על הסוכה החיצון. (התורה והמצוה צו ס' ו'): ל) (קידושין י"ז ב') אמה העבריה אינה עוברת לא את הכן ולא את הכת מנהגי מילי אמר רב פדא דאמר קרא ואף לאמתך תעשה כן הקישה הכתוב לנרצע מה נרצע אינו עובר לא את הכן ולא את הכת אף אמה העבריה אינה עוברת לא את הכן ולא את הכת. והאי לאמתך תעשה כן להכי הוא דאמא הא מביעי ליה לבדתניא ואף לאמתך תעשה כן להעניק אתה אומר להעניק או אינו אלא לרציעה כשהוא אומר ואם אמר יאמר העבד ולא אמה העבריה הרי רציעה אמר הא כה אני מקיים ואף לאמתך תעשה כן להעניק א"כ נכתוב קרא לאמתך כן מאי תעשה שמעת מינה תרתי. (רס"י ז"ל) להעניק בקרא דלעיל מינה כתיב הענק והדר כתיב רציעה וכתיב בתריה ואף לאמתך תעשה כן ואהענקה קאי. (וזהו כי דרך לשון הקדש להיות חזר לענין הראשון כפבואר): ל) (מכות י"ד ב') אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו. (רס"י ז"ל) כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו. והא אתא לאשמועינן דאפילו לסאן דאמר לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו כדתניא לא תותירו והנותר תשרופו בא חתוב ליתן עשה אחר לא תעשה דומר שאין לוקין עליו שנתק הכתוב את העשה להיות עונשו של לאו ותיקונו דומר לא תעשה כך ואם עשית עשה זאת והפטר ואשמועינן ר' יוחנן הני מילי בעשה הבא אחר הלאו שאין אתה יכול לקיימו אלא לאחר עבירת הלאו אבל עשה שקדם את הלאו ואתה יכול לקיימו קודם עבירת הלאו אין זה ניתק הלאו ואפי' תקיימו אחר עבירת הלאו לא נפטר מן המלקות: אמרו לו אמרת אמר להו לא. (רס"י ז"ל) אמר להם לאו חזר בו: וכו'. אלא מאי טעמא קא הדר ביה משום דקשיא ליה אונס דתניא אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אם כהן לוקה ואינו מחזיר אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אמאי לא תעשה שקדמו עשה הוא ולילקי וכו'. אלא אמר רבא כל ימיו בעמוד והחזיר. (רס"י ז"ל) אלא אמר רבא הא דתניא באונס מחזיר ואינו לוקה טעמא משום דעל כרחך לאו שניתק לעשה הוא דאמר קרא כל ימיו לא הוה ליה למכתב אלא לא יוכל לשלחה מאי כל ימיו הכי קאמר לא תהא בשילוחיה כל ימיו אלא יחזירנה על כרחך בעמוד והחזיר קאמר והכי קאמר ולו תהיה לאשה אם שלחה שלא יהא שילוחיה לכל ימיו הרי העשה אחר העכרת הלאו: תוס' ד"ה כל ימיו בעמוד והחזיר קאי. פירש בקונטרס דקאי אלא יוכל לשלחה כל ימיו שילוח שלא יהא כל ימיו ובפרק עשרה יוחסין (דף ע"ח) פירש דקאי אלו תהיה לאשה דלעיל דהכי קאמר תהיה לאשה כל ימיו הוא כלומר שכל ימיו בלו תהיה לאשה בעמוד והחזיר. (ונראה פבואר כי כאשר דרך לשון הקודש הוא לפעמים להיות חזר לענין הראשון ובכן גם כן כאן מלת כל ימיו חזר להעשה של ולו תהיה לאשה דומר שכל ימיו הוא בלו תהיה לאשה בעמוד והחזיר ולפיכך אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה) והנה במוציא שם רע (קס כז י"ט) כתיב גם כן ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו כתיב לשלחה עם ד' השמוש. ופה גבי אונס כתיב לא יוכל לשלחה בלא ד' השמוש והלא דבר הוא. ואך נוכח דומר אחרי כי הדין מפרש גבי מוציא שם רע גם כן ולו תהיה לאשה ופריך הגמרא (נמכות טס ס"ו) למה נאמר ולו תהיה לאשה והלא כבר אשתו היא אלא אם אינו ענין לפניו תנהו ענין לאחריו דלא לקי פ'י לאחר הגירושין שאם ברשת אינו לוקה על לאו דלא יוכל לשלחה מפני שקדמו עשה ולו תהיה לאשה אפילו לאחר גירושין והוי לאו הניתק לעשה שאין לוקין עליו אלא אם לא קיים עשה שבה ובגון שלאחר גירושין משה או שהיה כהן שאינו יכול עוד להחזירה. ולפי זה מלת כל ימיו אינו פבואר בו דוקא דומר כל ימיו בעמוד והחזיר קאי ומלת כל ימיו נמשך למלת לשלחה אבל באונס שמה שכתבה התורה ולו תהיה לאשה דרוש לכתוב דומר שמתחייב לקחתה לאשה ובניין אנו יודעים דמתחייב להחזירה כשגירשה הוא דק מן כל ימיו דומר דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי או לפירוש הקונטרס (נמכות י"ד ב') דקאי אלא יוכל לשלחה כל ימיו ופ'י לשלחה שילוח שלא יהא כל ימיו פ'י שלא תהא בשילוחיה כל ימיו אלא יחזירנה ופבואר היטב הלשון: שלחה פ'י שילוח שלא תהא בשילוחיה או כמו שפירש (נפרק עשרה יוחסין דף ע"ח) דקאי אלו תהיה לאשה דלעיל דהכי קאמר תהיה לאשה כל ימיו כלומר שכל

בהר (שמות י"ט י"ג). לא תקח האם על הבנים חסר מ"ם במקום מעל הבנים (דברים כ"ג ו'). ומכאור בהלכה יב): וכן מה דכתיב לא יוכל לשלח כל ימיו חסר ל'. במקום לא יוכל לשלח (דברים כ"ג כ"ט) וזהו מפני ה' שיש בסוף התיבה שלפניה. וזהו נבי אונס. אולם נבי מוציא שם רע (שם כ"ג י"ט) כתיב ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלח כל ימיו כתיב לשלח כל'. ויבאר לעיל בהלכה י"א): וכן משפט לשון הקדש לחסר מלות שלמות ומובנות בענין כמו מלת אשר. וכל יש לו נתן בידו (בראשית ל"ט ד'). פי' וכל אשר יש לו נתן בידו. והודעת להם את הדרך ילכו בה (שמות י"ח כ') פי' את הדרך אשר ילכו בה. ומכאור לעיל בהלכה יב'): וכן מספר אחת תחסר לפעמים ומובנת בענין כמו ויקח מאבני המקום (בראשית כ"ח י"א) פי' אבן אחת מאבני המקום. ויקבר בערי גלעד (סופטים י"ג ז') פי' באחת מערי גלעד. בשמים תחתן בי (ס"א י"ח כ"א) פי' באחת משמים. וכן לפעמים בא כל המספר והכונה הוא רק על אחת ממנו. כמו ואם שלש אלה לא יעשה לה (שמות כ"א י"א)

הלכה ברורה

שכל ימיו הוא בלו תהיה ראשה בעמוד והחזיר ומכאור בזה גם כן הלשון שלחה ולא לשלחה. כי לשלחה משמע שנמשך למלת כל ימיו פי' לשלחה כל ימיו אבל מאשר כי מלת כל ימיו חוזר ללו תהיה ראשה ונכון יותר לומר לא יוכל לשלחה להורות כי בזה מופסק הענין והאי כל ימיו אדלעיל קאי): לכן (הוריות ד' א') ת"ר ונעלם דבר ולא שיעקור המצוה כולה כיצד אמרו אין נדה בתורת אין שבת בתורה אין עבודת כוכבים בתורה יכול יהו חייבין ת"ר ונעלם דבר ולא שחתעלם מצות כולה הרי אלו פטורין אבל אמרו יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור יש שבת בתורה אבל המוציא מרה"י לרה"ר פטור יש עבודת כוכבים בתורה אבל המשתתחה פטור יכול יהו פטורין ת"ר ונעלם דבר ולא כל הגוף. אמר מר יכול יהו פטורין ואי בקיום מקצת וכיטול מקצת פטורין ובעקירת כל הגוף פטורין במאי חייבין תנא הכי קא קשיא ליה אימא דבר כולה מילתא משמע ת"ר ונעלם דבר מאי משמע אמר עולא קרי ביה ונעלם מדבר. (רס"י ז"ל) אמר עולא קרי ביה ונעלם מדבר. דהאי מ"ם דונעלם שריא אדבר דמ"ם נדרשת לפניו ולאחריו וקרי ביה ונעלם מדבר דמשמע מדבר ולא כל דבר: חזקיה אמר אמר קרא ועשו אחת מכל מצות ולא כי מצות קצות תרתי משמע אמר רנכ"י מצות כתיב. (רס"י ז"ל) אמר רנכ"י מצות כתיב. בחד וי"ו דחדא מצוה משמע דהכי משמע ועשה אחת מכל מצות דשבת או אחת מכל מצות דעבודת כוכבים או אחת מכל מצות דנדה דהוי מקיים מקצת דשבת ומבטל מקצת דה"ה לעבודת כוכבים וה"ה לנדה וה"ה לשאר מצות דקיום מקצת וכיטול מקצת חייב ועוקר כל הגוף פטור: רב אשי אמר יליף דבר דבר מוקן ממרא דכתיב ביה בוקן ממרא כי יפלא ממך דבר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל מה ממרא מן הדבר ולא כל דבר אף בהוראה דבר ולא כל דבר. (רס"י ז"ל) מה זקן ממרא מן הדבר ולא כל דבר. דהא כתיב מן הדבר ותנן באלו הן הנחנקים (דף פ"ח) האומר אין תפילין לעבור על ד"ת פטור ה' טומפות להוסיף על דברי סופרים חייב דהיינו מן הדבר ולא כל דבר. (והנה התירוק של עולא הוא כמכאור אשר בלשון הקדש תחסר לעמים אות אחת בריש התיבה מאשר כי אותו האות בא בסוף התיבה שלפניה כמו השמרו לכם עלות בהר ולא כתיב מעלות כמשפטו ורק מאשר כי המ"ם של מלת לכם נמשכת גם למלת עלות וכן גם פה ונעלם דבר קרי ביה ונעלם מדבר. ותירוק של רב אשי הוא מאשר כי מלת דבר הוראתו לעמים על דבר שלם כמו וישיבו אותם דבר ולפעמים הוראתו על דבר קצתי כמו אך לאנשים האל אל תקשו דבר וכמו ולנערה לא תעשה דבר שפירשו אל תעשה כל מאומה אף דבר כל שהוא. אולם ההבדל מכאור בין מאמרים שוללים ובין מאמרים מחייבים שבמשפט מחייב יבאר מלת דבר דבר שלם ובמשפט שולל יבאר דבר כל שהוא. כמו מלת קל שבמשפט מחייב הוא מחייב כללי. ובמשפט שולל הוא שולל כללי. כמו לא תעשה כל מלאכה וכדומה, אולם במלה הזאת יש להסתפק כי המשפט הזה בצורתו הוא משפט מחייב כי מיחס את הנשוא שהוא ההעלמה אל הנושא שהוא העדה בחיוב אבל ענינו הוא משפט שולל כי ההעלמה היא שלילת הידיעה ופי' ונעלם דבר מעיני הקהל הוא שלא ידעו את הדבר שהוא שלילת הנשוא מן הנושא. וידוע כי משפטים כאלה שיורו חיוב מצד צורתן ושלילה מצד חמין וענינם דינם לפעמים כמשפט מחייב ולפעמים דינם כמשפט שולל. וזה שהביא רב אשי דיע כמוהו בתורה שבא מלת דבר על משפט שהוא כפי צורתו משפט מחייב וכפי ענינו הוא משפט שולל והוא כי יפלא ממך דבר ששם ג"כ צורת המשפט הוא חיוב שמיחס נשוא תהפלאה אל הנושא שהוא